

Bibliotheek- voorzieningen

in kleine kernen en wijken
in de Provincie Utrecht

Samenwerkende *Utrechtse*

Bibliotheken

provincie :: Utrecht

Leesafdeling

Leestafel

Bibliotheek aan Huis

Servicepunt Teleweide

Bestelbibliotheek

Jeugdbibliobus

Schoolbieb

Zorgbibliotheek

Wijkbibliotheek

Meer weten?

Wilt u na het lezen van deze informatie meer weten over de mogelijkheden en kansen in uw gemeente, neemt u dan contact op met de directeur van de bibliotheek in uw regio. Op de laatste pagina van deze brochure treft u de gegevens aan.

Vitaal platteland, levendige wijk

De vitaliteit van het Utrechtse platteland en de leefbaarheid van kleine kernen en stadswijken staan hoog op de agenda bij provincie en gemeenten. Daar is alle reden toe. Reeds geruime tijd is sprake van verschraling van het voorzieningenniveau in wijken en op het platteland.

Voorzieningen verdwijnen of beperken hun dienstverlening. Dat geldt voor de bank, de supermarkt, de eerstelijnszorg, de school. Ook de publieke ontmoetingsruimte slinkt in veel kleine kernen. In mindere mate geldt dat ook in de wijken. Het is een gezamenlijk belang van velen de leefbaarheid in het landelijk gebied en in de wijken te behouden en zo mogelijk te versterken.

In dat proces kan de bibliotheek een belangrijke rol spelen. Provincie Utrecht kent een uitstekend netwerk van openbare bibliotheken, óók in landelijk gebied waar de bibliobus tot voor kort een vertrouwd beeld was. De helft van alle inwoners in de provincie Utrecht maakt op een of andere manier gebruik van de bibliotheek. >>

Bibliotheek van de 21ste eeuw

Van een ouderwetse uitleenfabriek is de bibliotheek uitgegroeid tot een moderne toegangspoort tot informatie, media, kunst en cultuur. Met een uitstekende bereikbaarheid, fysiek én digitaal. En met een dienstverlening die burgers kansen biedt en aanzet tot meedoen en ontmoeten! Veel meer dan voorheen is de dienstverlening van de bibliotheek gericht op samenwerking, niet in de laatste plaats met het onderwijs. Ook de dienstverlening aan ouderen is sterk verbeterd. Deze gedaantewisseling is niet voorbehouden aan bibliotheken in steden of grote nieuwbouwwijken. Ook op het platteland en in oude stadswijken ontstaan nieuwe vormen van bibliotheekdienstverlening.

De bibliotheek in kleine kernen en wijken: maatwerk vereist

Provincie, gemeenten, bibliotheken, maatschappelijke instellingen én inwoners maken zich sterk voor behoud en zelfs versterking van het bibliotheekwerk in kleine kernen en wijken. Overal in Nederland ontstaan nieuwe, doelgroepgerichte bibliotheekvoorzieningen. In functie en verschijningsvorm kunnen die sterk van elkaar verschillen. Dat is niet gek, want een belangrijke voorwaarde is dat de nieuwe bibliotheekvoorzieningen zijn afgestemd op lokale wensen en

behoeften. Maatwerk dus. Steeds vaker gaan voorzieningen ‘samenwonen’, bijvoorbeeld in wijkcentra, cultuurhuizen of brede scholen. De bibliotheek speelt daar vaak een belangrijke, bindende rol in.

Tien eigentijdse bibliotheekvoorzieningen

Maar wat zijn die bibliotheekvoorzieningen? Waar bestaat de dienstverlening uit, voor wie zijn ze bestemd? Wat zijn de kosten en kan ik ook twee voorzieningen met elkaar combineren? Dat zijn vragen die er toe doen! Deze presentatie geeft de antwoorden. Een prima basis voor een goed gesprek tussen gemeenten, bibliotheken en andere betrokken partijen.

Lezen, leren en ontmoeten

Tien bibliotheekvoorzieningen komen aan bod, variërend van een minimale voorziening tot een volwaardige bibliotheekfunctie. Het zijn voorzieningen uit de praktijk: ontwikkeld, geïmplementeerd en bijgesteld door bibliotheken in Nederland en daarbuiten. Op één na bieden ze allemaal de uitleenfunctie in hun dienstverlening. De meeste voorzieningen zijn óók gericht op ontmoeting. Daarnaast bieden vier van de tien voorzieningen educatieve programma's, gericht op het ontwikkelen van leesplezier en het voorkomen van taalachterstanden.

*Lezen en ontmoeten
staan centraal*

Een bibliotheekmedewerker ontvangt op een vast tijdstip en op een vaste locatie een groep van ongeveer 25 leden. Voor deze leden neemt de medewerker boeken en media mee, op aanvraag en op eigen initiatief. Als locatie kan gedacht worden aan een zorginstelling, buurthuis, school, kerk of café. De dienstverlening kan worden uitgebreid met digitale toegang tot de catalogus, zodat de leden ter plekke en zondig onder begeleiding media kunnen selecteren en bestellen. Het Bibliotheekspreekuur stimuleert ontmoeting en sociale contacten.

Functie en doelgroep > Het bibliotheekspreekuur stelt minder-mobiele leden en ouderen in staat kennis te blijven nemen van boeken en media en biedt gelegenheid tot ontmoeting.

Organisatie en kosten > Organisatie ligt bij de bibliotheek. Samenwerking is mogelijk met zorginstellingen en met lokale vrijwilligers- en ouderenorganisaties. De jaarlijkse exploitatiekosten betreffen hoofdzakelijk personeels- en vervoerskosten en bedragen ongeveer € 5.500 per jaar voor een Bibliotheekspreekuur dat één keer per drie weken plaatsvindt.

*Voor een
aangenaam
verblijf*

De leestafel is een uitnodigende voorziening met stoelen en fauteuils, waar mensen gebruik kunnen maken van het op de leestafel aanwezige aanbod van tijdschriften en kranten. De leestafel is ondergebracht in bijvoorbeeld een dorps huis, zorginstelling of de hal van het gemeentehuis. De leestafel is een voorziening die als aanvulling kan dienen op een bibliotheekvoorziening met uitleenfunctie in de nabijheid.

Functie en doelgroepen > De leestafel stelt bezoekers in staat zich te verdiepen in tijdschriften en kranten, draagt bij aan een aangenaam verblijf en biedt gelegenheid tot ontmoeting en sociale contacten. De leestafel kan een bijdrage leveren aan de levendigheid van een (publiek) gebouw. De leestafel heeft géén uitleenfunctie. Het ligt voor de hand de dienstverlening met name te richten op senioren. Lidmaatschap van de bibliotheek is niet nodig.

Organisatie en kosten > Organisatie ligt bij de bibliotheek. Het toezicht gebeurt door bijvoorbeeld de beheerder van een dorps huis of een receptionist van het gemeentehuis. De investeringskosten bedragen € 5.000. De jaarlijkse exploitatie bedraagt afhankelijk van het media-aanbod tussen de € 3.500 en € 5.500.

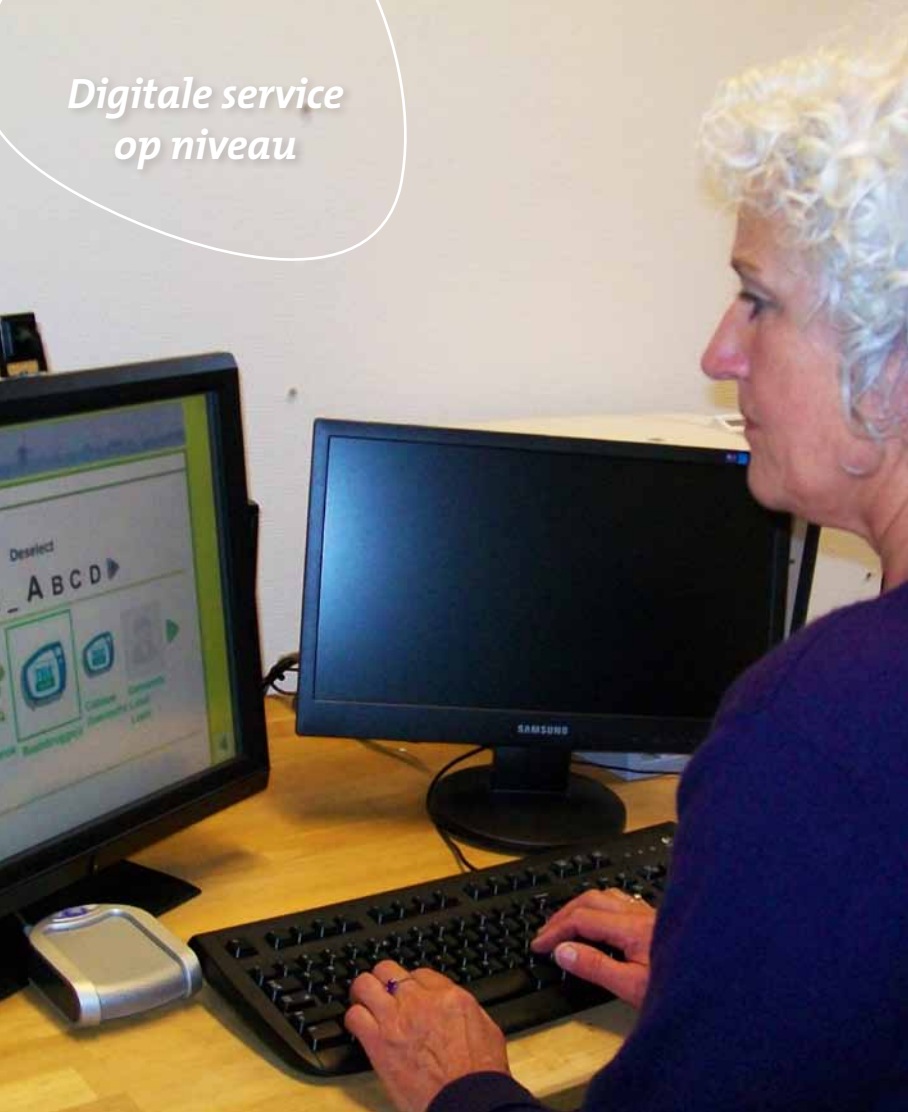
*Perfekte service
voor aan huis
gebonden leden*

Medewerkers of vrijwilligers van de bibliotheek bezoeken aan huis gebonden leden met media (boeken, luisterboeken, cd's dvd's) en halen deze na een afgesproken termijn weer op. De medewerkers of vrijwilligers zijn goed op de hoogte van de wensen van de leden. Het is mogelijk dat de leden via de catalogus digitaal aangeven welke boeken en media ze willen ontvangen.

Functie en doelgroep > De Bibliotheek aan Huis stelt aan huis gebonden leden in staat kennis te blijven nemen van boeken en andere media.

Organisatie en kosten > Samenwerking is mogelijk met onder meer zorginstellingen, vrijwilligersorganisaties en organisaties en bedrijven gericht op dienstverlening aan huis. Bij uitvoering door een vrijwilliger en bij een maandelijks bezoek bedragen de kosten circa € 250 op jaarbasis per lid dat gebruikt maakt van de Bibliotheek aan Huis.

*Digitale service
op niveau*

Een Servicepunt Teleweide is een plek in een dorps huis, basisschool of zorginstelling, waar inwoners van kleine kernen via videoconferencing persoonlijk contact kunnen leggen met instanties. Bijvoorbeeld met de thuiszorg, de woningcorporatie, het WMO-loket en de Rabobank. En óók met de bibliotheek! Vanzelfsprekend kunnen leden via het Servicepunt Teleweide ook online boeken en media reserveren. In negen gemeenten in Utrecht-West worden sinds 2009 deze Servicepunten in kleine kernen geïnstalleerd. In een enkel geval gecombineerd met een bibliotheekfunctie.

Functie en doelgroepen > Het Servicepunt Teleweide is gericht op de uitleenfunctie en de informatieve functie van de bibliotheek en is te gebruiken door alle leden van de bibliotheek, woonachtig in de kern waar het servicepunt is gevestigd.

Organisatie en kosten > De organisatie ligt in handen van de bibliotheek en Stichting Teleweide. Medewerkers van bibliotheken krijgen een training in videoconferencing. De kosten van deelname aan een Servicepunt zijn afhankelijk van het aantal deelnemers en variëren van € 200 tot € 400 per maand per Servicepunt. Daarnaast is een beperkte investering in pc's en hardware noodzakelijk om videoconferencing mogelijk te maken.

Boeken trekken
uit de muur

Met de Mediamaat kun je 24 uur per dag boeken lenen. De Mediamaat lijkt op een pinautomaat, werkt met RFID-techniek en is voor jong en oud eenvoudig in gebruik. Via een touchscreen zoek je een artikel (boek, luisterboek of dvd) dat je graag wilt lenen. In de automaat is een collectie van 600 boeken, luisterboeken en dvd's aanwezig, welke één voor één in een handzame doos uit de automaat gehaald kunnen worden. Klanten kunnen vantevoren thuis via de digitale catalogus van de regiobibliotheek zien welke titels in de automaat beschikbaar zijn. De Mediamaat is geschikt voor kleine kernen, maar ook in stadswijken, winkelcentra, scholengemeenschappen of zorgcentra kan de Mediamaat een welkome aanvulling zijn op de dienstverlening van de bibliotheek.

Functie en doelgroep > De Mediamaat is gericht op het uitlenen van media, te gebruiken door leden van de bibliotheek.

Organisatie en kosten > De Mediamaat moet regelmatig worden gevuld met nieuwe boeken en dvd's. De investeringskosten bedragen € 70.000 voor de Mediamaat, inclusief de collectie. Daar komen de eenmalige installatiekosten van de Mediamaat en de jaarlijkse kosten voor het beheer bij.

De rijdende bibliotheek

DAF

BF-GL-56

*Lezen en leren
op locatie*

De Jeugdbibliobus is een mobiele bibliotheekvoorziening voor de jeugd. De Jeugdbibliobus bezoekt de kernen en wijken wekelijks op vaste tijdstippen en op vaste standplaatsen, bij voorkeur in de directe nabijheid van basisscholen en kinderopvang. In de bus kunnen de kinderen boeken en andere media lenen. De aanwezige Jeugdbibliothecaris helpt en adviseert. In samenspraak met kinderopvang en basisscholen kunnen programma's worden aangeboden gericht op het bevorderen van leesplezier en mediawijsheid en het voorkomen van taalachterstanden.

Functie en doelgroepen > De Jeugdbibliobus is primair gericht op de uitleenfunctie. Daarnaast kunnen diverse educatieve en informatie programma's worden aangeboden. De dienstverlening is gericht op kinderen tot 12 jaar, hun ouders, scholen en instellingen voor kinderopvang.

Organisatie en kosten > De organisatie is in handen van de bibliotheek. De aanschaf van een jeugdbibliobus vergt een aanzienlijke eenmalige investering. Voor een nieuwe bus komt dat neer op circa € 250.000, inclusief installatiekosten en inrichtingskosten, maar exclusief de collectie. Daarnaast kent inzet van de bus hoge jaarlijkse exploitatiekosten. Bij een inzet van de Jeugdbibliobus van 32 uur per week bedragen de exploitatiekosten ongeveer € 240.000.

Voor families
met jonge
kinderen

Een Familiebibliotheek is een kleine openbare bibliotheek. Het belangrijkste verschil met een normale bibliotheekvestiging is dat de Familiebibliotheek zich met haar collectie en dienstverlening expliciet richt op kinderen tot 12 jaar en hun ouders. Een Familiebibliotheek wordt (bij voorkeur) ondergebracht in andere voorzieningen, zoals een wijkcentrum, cultuurhuis of brede school. De Familiebibliotheek is tenminste 12 uur per week open en is er altijd een (jeugd)bibliothecaris aanwezig. Een Familiebibliotheek is vooral goed denkbaar in (oude) stadswijken.

Functie en doelgroepen > Naast de uitleenfunctie kunnen tal van educatieve, informatieve en culturele activiteiten en programma's worden aangeboden, afhankelijk van de wens en behoeften van inwoners, onderwijs en samenwerkingspartners. Een Familiebibliotheek kan uitgroeien tot publieke ontmoetingsplek in de wijk.

Organisatie en kosten > Een Familiebibliotheek valt onder de aansturing en coördinatie van een bibliotheek. Een Familiebibliotheek wordt bemenst door medewerkers van de bibliotheek, zo mogelijk aangevuld met vrijwilligers voor de ondersteuning bij de organisatie van activiteiten. De kosten van een Familiebibliotheek zijn sterk afhankelijk van de huisvesting, het aantal openingsuren en de omvang van de dienstverlening. De jaarlijkse exploitatiekosten van een kleine Familiebibliotheek variëren van € 75.000 tot € 100.000 per jaar, bij 12 openingsuren per week. De investeringskosten bedragen tot € 165.000 en worden voor een belangrijk deel bepaald door de kosten voor inrichting, inventaris en collectie.

*Lezen, genieten
en ontmoeten voor
ouderen*

Een Zorgbibliotheek is een besloten bibliotheekvoorziening met een beperkte dienstverlening voor de inwoners van een zorginstelling of wooncomplex. De Zorgbibliotheek heeft een brede collectie gericht op de doelgroep. In samenspraak met de instelling kan de Zorgbibliotheek de organisatie van culturele, informatieve en educatieve activiteiten voor haar rekening nemen, al dan niet met een sterk accent op ontmoeting en sociale contacten.

Een bescheiden versie van een Zorgbibliotheek is een wisselcollectie in een zorginstelling of wooncomplex. Een wisselcollectie is een regelmatig wisselende collectie van boeken en andere media die in overleg tussen de instelling en de regiobibliotheek wordt samengesteld en uitgeleend aan de bewoners.

Functie en doelgroepen > Een Zorgbibliotheek is gericht op het uitlenen van boeken en andere media en ondersteunt de zorginstelling met culturele, informatieve en educatieve activiteiten. De dienstverlening is gericht op de bewoners van de zorginstelling of het wooncomplex. Het is goed denkbaar dat de Zorgbibliotheek ook dienst doet als locatie waar gebruikers van de Bestelbibliotheek hun boeken en media komen ophalen.

Organisatie en kosten > Duidelijke afspraken over beheer tussen zorginstelling en regiobibliotheek zijn van belang. Tijdens de openingsuren is een bibliothecaris aanwezig, zo mogelijk ondersteund door vrijwilligers. Voor een Zorgbibliotheek is circa € 17.500 aan investeringen nodig, met name voor ict-infrastructuur en de aanschaf van een collectie. Bij vier uur opening per week komt de jaarlijkse exploitatie op ongeveer € 15.000. In deze berekening is ervan uitgegaan dat de huisvesting en de inrichting van de Zorgbibliotheek plaatsvindt onder verantwoordelijkheid van de zorginstelling.

*Bibliotheek
en basisschool
samen sterk*

Een Schoolbieb is een besloten bibliotheekvoorziening met een beperkte dienstverlening voor de leerlingen, de leerkrachten en optioneel de ouders van de leerlingen. De Schoolbieb is gevestigd in een school en heeft een brede collectie gericht op de doelgroep. De bibliotheekvoorziening ondersteunt de school op het gebied van leesbevordering, mediawijsheid en het bestrijden van taalachterstanden. Wenselijk is dat vanuit de Schoolbieb ook aandacht wordt besteed aan de kinderen tot 4 jaar door samenwerking met het lokale kinderdagverblijf of peuterspeelzaal.

Een bescheiden versie van een Schoolbieb is een wisselcollectie in een basisschool. Een wisselcollectie is een regelmatig wisselende collectie van boeken en andere media die in overleg tussen de basisschool en de bibliotheek wordt samengesteld en uitgeleend aan leerlingen

Functie en doelgroepen > Een Schoolbieb is gericht op het uitlenen van boeken en andere media en ondersteunt de basisschool met educatieve en leesbevorderende activiteiten. De dienstverlening is gericht op de kinderen en de leerkrachten van de basisschool, mogelijk uit te breiden met dienstverlening aan de ouders van de kinderen en aan kinderen tot vier jaar en hun begeleiders.

Organisatie en kosten > Duidelijke afspraken over beheer tussen school en regiobibliotheek zijn van belang. Tijdens de openingsuren is een jeugdbibliothecaris aanwezig, zo mogelijk ondersteund door vrijwilligers, bijvoorbeeld de ouders van leerlingen. Een Schoolbieb is goed mogelijk in kernen en wijken met één (grote) basisschool, of in kernen met een brede school. De kosten zijn vergelijkbaar met de Zorgbibliotheek, te weten circa € 17.500 aan investeringen en ongeveer € 15.000 voor de jaarlijkse exploitatie, bij vier uur opening per week. In deze berekening is ervan uitgegaan dat de huisvesting en de inrichting van de Schoolbieb plaatsvindt onder verantwoordelijkheid van de basisschool.

Vanuit huis
bestellen

Met de Bestelbibliotheek kunnen leden vanaf een pc (thuis, op het werk) media bestellen en die vervolgens op een vaste locatie en al dan niet op een vast tijdstip in hun kern of wijk ophalen en terugbrengen. De ervaring leert dat een fysieke snuffelcollectie een flinke impuls kan geven aan het gebruik van de Bestelbibliotheek. Een snuffelcollectie is een collectie populaire media van beperkte omvang op de plek waar de leden hun boeken komen ophalen en inleveren. Met gebruik van de zelfservice kunnen zij de materialen uit de snuffelcollectie lenen. Een mogelijk alternatief voor de snuffelcollectie is een digitale snuffelcatalogus. De snuffelcatalogus stelt klanten in staat vanuit huis digitaal te snuffelen in boeken, zoals de klant dat ook gewend is in de bibliotheek. De snuffelcatalogus kan ook worden ingezet voor de Bibliotheek aan Huis en het Bibliotheekspreekuur. Een variant op de Bestelbibliotheek is dat de klanten de boeken thuis bezorgd krijgen, en dus niet op een vaste locatie hoeven op te halen.

Functie en doelgroep > De Bestelbibliotheek is gericht op het uitlenen van media. De doelgroep is nader te bepalen. Het ligt voor de hand de dienstverlening met name te richten op volwassenen en senioren.

Organisatie en kosten > Organisatie ligt bij de bibliotheek. De meeste kosten zitten in het vervoer en het personeel. De bibliotheek kan er voor kiezen de Bestelbibliotheek onbemand te laten zijn. Met gebruik van zelfservice is dat goed mogelijk. Dit vraagt om goede afspraken met de beheerder/toezichhouder van het gebouw waar de Bestelbibliotheek is gevestigd (school, wijkgebouw, dorps huis). De investeringskosten kunnen oplopen tot ca. € 25.000 voor een Bestelbibliotheek met zelfservice en met een snuffelcollectie van ongeveer 500 boeken en andere media. De exploitatiekosten bedragen tot € 20.000, vooral afhankelijk van de personele inzet, de vervoerskosten en de eventueel te betalen huurgelden voor de ruimte voor de Bestelbibliotheek.

	Functie	Doelgroep	Opmerkingen	Kosten
Bibliotheekspreekuur	Lezen en ontmoeten	Minder mobiele senioren	Stelt doelgroep in staat te blijven lenen en lezen. Ook goed voor de sociale contacten.	Relatief lage kosten
Leestafel	Lezen en ontmoeten	Inwoners uit kern of wijk, met nadruk op senioren.	Geen uitleenfunctie. Lvert bijdrage aan levensduur van (publiek) gebouw, bijv. gemeentehuis, dorps huis of zorginstelling.	Relatief lage kosten
Bibliotheek aan Huis	Lezen	Aan huis geboden inwoners uit kern of wijk.	Uitstekende service voor beperkte doelgroep.	Relatief lage kosten
Servicepunt Telewielde	Lezen en informeren	Inwoners uit kern of wijk.	Digitale service op niveau: makkelijk en snel.	Relatief lage kosten
Mediamaat	Lezen	Inwoners uit kern of wijk.	24 uurs service.	Relatief hoge investeringskosten
Jugdriftclubbus	Lezen, leren, informeren en ontmoeten	Kinderen, basisscholen en ouders, eventueel ook kinderopvang.	Lezen en leren op locatie: uitstekende dienstverlening voor basisscholen en kinderopvang.	Relatief hoge investeringskosten
Familiebibliotheek	Lezen, leren, informeren en ontmoeten	Families met kinderen tot 12 jaar.	Kleine bibliotheek met volledige dienstverlening, exclusief voor doelgroep.	Relatief hoge exploitatiekosten
Zorghelftotheek	Lezen, leren en ontmoeten	Bewoners van zorginstelling of wooncomplex.	Dienstverlening op maat en in huis.	Gemiddelde kosten
Schoolbib	Lezen, leren en ontmoeten	Leerlingen, basisscholen en ouders, eventueel ook kinderopvang.	Dienstverlening op maat, met gerichte programma's voor ontwikkelen leesplezier en voorkomen van taal- en leesachterstanden.	Gemiddelde kosten
Bestelbibliotheek	Lezen (en ontmoeten)	Inwoners uit kern of wijk.	Klanten bestellen media vanuit huis. Ophalen en inleveren op vast tijdstip en vaste locatie in kern of wijk.	Gemiddelde kosten

Adressen

Bibliotheek Utrecht

Directeur a.i.: Walther Kok

030 - 286 18 72

www.bibliotheek-utrecht.nl

Bibliotheken Eemland

Directeur: Erno de Groot

033 - 463 19 14

www.debeep.nl

Regionale Bibliotheek Angstel, Vecht en Venen

Directeur: Eric de Haan

0297 - 281 476

www.bibliotheekavv.nl

Bibliotheek Lek & IJssel

Directeur: Iet Hoogenboezem

06 - 124 417 96

www.bibliotheeklekijssel.nl

Regiocultuurcentrum Utrecht Midden

Directeur: Bonne Westdorp

06 - 222 584 71

www.regiobibliotheekutrechtmidden.nl

Regiobibliotheek ZOUT

Directeur: Mariet Wolterbeek

06 - 538 128 80

www.rbzout.nl

Regiobibliotheek Het Groene Hart

Directeur: Mirjam van den Bremen

0348 - 443 145

www.regiobibliotheekhetgroenehart.nl

Colofon

Tekst: Stichting Samenwerkende Utrechtse Bibliotheken

Fotografie: Regiobibliotheken in Utrecht

Ontwerp: O - utrecht

Drukwerk: Libertas, Bunnik